

ACCELERAREA TIMPULUI ÎN DREPT

Prof. univ. dr. Gheorghe Dănișor

Lect. univ. dr. Diana Dănișor

La question fondamentale de nos jours est de savoir si le droit a-t-il la vocation de durer ou plutôt dépendrait-il de plus en plus des conjonctures. Il semble qu'on assiste de plus en plus à la prédominance du caractère transitoire du droit, qui devient la règle, la durabilité devenant l'exception. De nos jours le droit a une nouvelle forme de fonctionnement. Les questions auxquelles on doit répondre visent les conséquences juridiques de cette transformation.

I. ACCELERAREA TIMPULUI JURIDIC OGLINDIT ÎN PRACTICA JURIDICĂ

Una dintre cele mai importante probleme ale teoriei juridice este aceea a raportului dintre drept și timp. Întrebarea care se pune tot mai frecvent în zilele noastre este cea care tinde să surprindă dacă dreptul are vocația de a dura. Cu alte cuvinte, își este dreptul identic sieși într-o perioadă în care durată este înlocuită cu o accelerare fără precedent a timpului istoric? Mai are timpul răbdare de a acorda răgaz normativității? Aceste întrebări sunt fundamentale pentru că datorită accelerării timpului istoric și a instabilității raporturilor interumane își face tot mai mult loc, în teorie, dar și în practică, termenul de criză. Astfel, se vorbește tot mai mult de o criză a culturii, de o criză a politicului, urmare a unei crize a ideologiilor, de o criză a familiei, chiar de o criză instituțională. De o astfel de criză nu este ocolit nici dreptul și de aceea tot mai des se face auzită în mediile juridice problema crizei dreptului. De aceea o abordare a raportului dintre drept și timp, ca purtător al acestei crize este de o importanță foarte mare, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic pentru că atât într-un domeniu, cât și în celălalt lupta cu timpul devine o problemă care vizează însăși esența dreptului. Are dreptul vocația de a dura sau el este supus unor transformări care țin mai mult de conjunctural? Sau poate că dreptul durează tocmai pentru faptul că are capacitatea de a asimila conjuncturalul dintr-o dimensiune a duratei? Credem că această ultimă întrebare tinde să surprindă adevărata esență a dreptului; maleabilitatea prin intermediul căreia în permanența sa intrinsecă este în măsură să se extindă asupra a ceea ce pare a fi la un moment dat conjunctural. Cu ajutorul dreptului are loc o trecere a conjuncturalului în ceva repetabil și astfel durabil. Maleabilitatea normativă constă și în faptul trecerii a ceea ce pare durabil în conjunctural. Altfel spus, dreptul are o putere excepțională de adaptabilitate fără a-și pierde durabilitatea.

Și cu toate acestea se vorbește despre o criză a dreptului. Nu cumva această criză se datorează faptului că are loc o inversare a raportului dintre drept și fapte în care faptul devine mai important decât dreptul?

De o criză a dreptului se poate vorbi în general, dar atunci când este vorba de state în tranziție, așa cum este cazul în România, această criză se acutizează. Situațiile așa-zise de urgență, care impun măsuri *urgente*, devin o stare permanentă, pentru că presiunea timpului nu permite luarea unor decizii juridice durabile, ci numai provizorii. Provizoratul devine permanent, când de fapt acesta ar trebui să-și facă loc numai atunci când trebuie luate măsuri de conservare cu caracter provizoriu, după care să se revină la normal; măsurile provizorii ar trebui să fie excepția de la regulă și nu invers.

Într-o astfel de situație provizoratul devine caracteristica esențială a lumii în care trăim. Aceasta duce însă la instaurarea unui climat de insecuritate cu efecte serioase asupra

psihologiei individuale sau de grup. Provizoratul poate conduce la îndoieli serioase cu privire la rolul și capacitatea rațiunii de a da socoteală de actualul curs al istoriei. "În final, zice François Ost, este poate permis de a vedea în urgență forma caricaturală sau deriva revizuirii care noi am zis că ea caracterizează exercițiul contemporan al raționalității. Atunci când nu mai suntem în măsură de a formula proiecte, de a trasa perspective sau de a rearticula promisiunile, ne rămâne numai a ajusta, zi de zi, opțiunile rezultate din compromisurile noastre fragile și instabile. În lipsa unui viitor mobilizator și a unei exteriorități simbolice, ne rămâne a negocia între noi, în imanența raporturilor noastre imediate, figurile provizorii ale unui bine comun fără încetare discutabil. În lipsa puterii de a reda credibilitatea purtătoare de sens, urgența livrată unei legitimări de substituție căreia societățile noastre procedurale constrânse să se acomodeze"¹.

Accelerarea timpului juridic este parte a accelerării timpului istoric. De aceea criza, de care vorbeam mai sus, se transpune în concepțiile relativiste care își fac loc în toate științele spiritului. În felul acesta se poate vorbi de o criză a culturii în general cu consecințe dintre cele mai importante asupra cursului viitor al civilizației umane. Astfel de îngrijorări se fac simțite mai ales în a doua jumătate a secolului XX, când, în domeniul dreptului, Savatier, semnala într-un studiu, accelerarea timpului dreptului notând că "juriștii astăzi trasează liniile lor pe nisipurile instituțiilor mișcătoare"².

În cazul României, ca toate țările în tranziție din Estul Europei, nisipurile mișcătoare ale legislației sunt pur și simplu amețitoare. Sunt situații când un act normativ nu durează mai mult de câteva luni, el fiind adeseori contestat chiar imediat după intrarea sa în vigoare, contestație al cărei conținut critic este recunoscut chiar de cei care au inițiat actul normativ respectiv. Exercitarea unei influențe imediate a accelerării timpului istoric asupra dreptului este pusă în evidență de apariția neconținută a noi raporturi interumane și instituționale care trebuie acoperite rapid de reglementări adecvate. Această accelerare a timpului istoric, care impune o schimbare rapidă de relații sociale, duce, pe de o parte, la adoptarea unor acte normative în grabă, fapt ce pune sub semnul întrebării veridicitatea lor, iar, pe de altă parte, face aproape imposibilă executarea lor pentru că adaptarea instituțională este mult mai greoaie decât luarea unei decizii. În această ultimă situație, se creează un decalaj sever între actul deliberării și punerea sa în practică, decalaj ce are consecințe serioase asupra credibilității actului decizional. Acest decalaj creează o situație hilară în sensul că se emit noi acte de decizie pentru a stimula actul de execuție intrându-se într-un carusel al reglementărilor fără sfârșit. În felul acesta "tranzitoriul devine obișnuită, urgența devine permanentă"³.

Este bine cunoscut că dreptul de tranziție era înțeles ca o reglementare ce surprindea raporturi ce apăreau între două perioade de mare stabilitate normativă. Dreptul de tranziție avea ca rol surprinderea schimbărilor sociale pe care le încadra într-o necesitate a securității juridice. Acum însă, așa cum susține Ost, lucrurile s-au inversat: dreptul în totalitatea sa este pus în mișcare, tranziția devenind o stare normală; "dreptul nostru este în tranzit". Excepționalul se impune, din ce în ce mai mult, ca fiind timp normal.

La noi această stare de lucruri este pusă în evidență de numărul foarte mare de ordonanțe de urgență emise de către toate guvernele ce s-au succedat la putere după 1989. Majoritatea acestor ordonanțe transformă timpul normal într-un timp excepțional. Acest

¹ François Ost, *Le temps du droit*, Edition Odile Jacob, Paris, p. 281.

² R. Savatier, *Le droit et l'accélération de l'histoire*, Dalloz, 1951, p. 30.

³ François Ost, *op. cit.*, p. 282.

mod de a proceda este impus în unele situații de realitatea socială obiectivă care ea însăși intră într-un timp al excepționalului, dar, în multe situații, poate cele mai multe, este impus de o voință politică ce urmărește atingerea unor anumite scopuri dirijate de interese. Cu alte cuvinte, accelerarea se produce, în cele mai multe cazuri, de către factorul subiectiv care în multe situații nu are acoperire obiectivă, astfel că "urgența apare subiectivă și politică"⁴. Se creează astfel o anumită contradicție între urgența reglementării și tendința detemporalizării reglementărilor în drept oglindită în planul psihologiei individuale sau de grup într-o istorie ce degenerază adeseori în conflicte. În plan politic este vorba de conflictul permanent între cele două puteri în stat: cea legislativă și cea executivă. Cetățenii realizează adeseori că reglementarea de urgență nu are nici o legătură cu interesul lor. De aceea ordonanțele de urgență sunt percepute ca fiind puse în slujba unor interese de grup. Cea de a treia putere, cea judecătorească, are rolul de a detemporaliza și a reduce, în felul acesta, accelerarea timpului în drept. Într-o perioadă în care, tot dreptul devine de tranziție atitudinea justiției este socotită anacronică și se solicită alinierea la un timp accelerat. Se aud tot mai multe voci care acuză lipsa de celeritate a procesului în justiție. Apar tot mai multe reglementări care vizează organizarea justiției și accelerarea procedurilor judiciare ceea ce antrenează și acest domeniu în timpul accelerat.

Accelerarea timpului are drept consecință primatul faptului asupra dreptului, ceea ce are drept urmare declinul formalismului care a caracterizat sistemul juridic. Mergând mai adânc cu analiza acestui fenomen se va descoperi că la baza acestor transformări stă orientarea societății spre pragmatism și utilitarism care impun adaptarea permanentă a dreptului în funcție de interese. "Generalizând excepția urgenței în numele unei necesități nu tot timpul bine distinsă de simpla oportunitate, acesta este un câmp virtual infinit care se deschide derogăției"⁵. Implicațiile unei astfel de stări de lucruri constau în faptul că "urgența permite ca *imperiu* (forța) să preceadă *jurisdictio* (enunțarea de reguli), imunizând faptul împlinit în vederea unei puneri în cauză juridică ulterioară"⁶.

Transferul deciziei către organele locale face parte din aceleași măsuri de urgență a deciziei juridice, motivându-se apropierea factorilor de decizie de realitățile locale. Este și aici o modalitate de a da prioritate faptelor în detrimentul formalismului în drept care era garantul stabilității în acest domeniu. Este corectă afirmația conform căreia dreptul trebuie să se adapteze la regulile evoluției istorice, dar aici este vorba nu de o adaptabilitate a dreptului, ci la schimbarea radicală a viziunii cu privire la drept în totalitatea sa, fiind vorba de un drept de circumstanță. Într-o astfel de situație dreptul nu mai reprezintă osatura organizării sociale, cel care asigură durata în evoluție, ci un fenomen social instabil și fragil care se clatină la cea mai mică adiere a schimbărilor sociale. Nu se mai pune problema schimbării uneia sau alteia dintre norme, ci de intrarea dreptului într-un timp accelerat care îi pune sub semnul întrebării însăși esența sa, lucru nemaîntâlnit în istorie.

Timpul dreptului este din ce în ce mai accelerat chiar la nivelul procedurii legislative care este supusă unor presiuni din partea guvernului care solicită de cele mai multe ori adoptarea unor acte normative în procedură de urgență. Un alt gen de presiune asupra legislativului pentru accelerarea adoptării actelor normative este aceea a asumării răspunderii guvernului care se supune riscului de a fi demis. Acest risc însă este minim,

⁴ Ibidem, p. 284.

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

dacă nu inexistent, în cazul în care guvernul dispune de majoritate parlamentară. Într-o astfel de situație, cazurile de urgență devin un mediu în care își desfășoară activitatea chiar și legislativul.

Urgentarea luării deciziilor nu rămâne fără urmări în planul executării acestora. Se pot da, ca exemplu, câteva situații, urmând raționamentul lui Ost, în care este pusă în evidență urgența executării: în primul rând, intrarea în vigoare imediată a textului deciziei și privilegiul executării provizorii permite administrației de a lua decizii executorii încă din momentul publicării lor, uneori chiar din momentul semnării lor. În al doilea rând, executarea forțară care este realizată de organele administrației fără a mai aștepta investirea acesteia pentru a uza de mijloace de constrângere. În al treilea rând, executarea din oficiu care permite puterii publice, în caz de extremă urgență, să folosească forța fără să mai aștepte medierea juridică. Lipsindu-i timpul de a lua o decizie prealabilă, puterea publică acționează din oficiu. Aici decizia și execuția se confundă și raportul dreptului ca faptul se inversează⁷.

Starea permanentă de urgență favorizează executivul care invocă de fiecare dată celeritatea acțiunilor sale. Urgența însă produce efecte chiar în interiorul administrației de stat prin delegarea de competență către organele subalterne. Starea de urgență produce efecte și la nivel procedural astfel că procedurile se simplifică. Ceea ce este cel mai important și trebuie subliniat aici, este că "urgența afectează însăși fondul dreptului, creând un fel de competențe noi, în marginea și mai presus de competențele clasice, validând, ca în jurisprudența «circumstanțelor excepționale», acte juridice a căror ilegalitate era, într-o altă perioadă, constatată. Datprintră înmulțirii «circumstanțelor excepționale», care, în fapt, nu au nici o legătură cu realitatea, în sistemele juridice romano-germanice (continentale) se face tot mai mult simțită nevoia de a se apela la jurisprudență, în felul acesta fiind amenințată supremația legii care acum este încă respectată în aceste sisteme.

În România, starea de urgență, care impune celeritatea proceselor aflate pe rolul instanțelor de judecată, conduce la o anumită indiferență a judecătorului de la prima instanță cu privire la soluția pronunțată, lăsând ca responsabilitatea să treacă asupra instanțelor de recurs. Judecătorul devine indiferent cu privire la infirmarea deciziei sale de către instanța superioară; el însă aplică principiul celerității "scăpând" de dosarele care trenează de prea multă vreme. În felul acesta însă este afectat fondul în favoarea formelor de procedură. Este adevărat că în multe situații, lentoarea soluționării unui caz remis judecătii poate aduce prejudicii grave părților în litigiu mai ales atunci când trebuie luate măsuri urgente pentru a se evita producerea de daune morale și materiale iremediabile. Dar astfel de situații trebuie să constituie excepția și nu o stare permanentă de urgență. Ceea ce este "preocupant este generalizarea tehnicii derogatorii care antrenează urgența ..." ⁸.

Accelerarea timpului juridic și apelarea la starea de urgență poate deveni periculoasă pentru libertate. Dacă avem în vedere că beneficiarul, aproape exclusiv, al stărilor de urgență este Guvernul, există riscul producerii unui dezechilibru între puterile în stat: cea legislativă, cea executivă și cea judecătorească, încălcându-se un principiu fundamental al democrației și anume acela al separației puterilor în stat, căpătând putere excesivă executivul. Această tendință devine evidentă datorită faptului că Guvernul apelează la Parlament pentru a adopta legi în procedură de urgență care, de cele mai multe

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem, p. 287.

ori, nu reușesc să oglindească realitatea și nu permite opoziției să aducă amendamentele necesare. În felul acesta se poate încălca ordinea constituțională cu efecte deosebite asupra libertății individuale. În astfel de situații urgența deciziei duce la efecte contrare întârziind rezolvarea unor situații prin remedieri permanente, mergându-se până la abrogarea actului normativ adoptat în procedură de urgență și prelungind în felul acesta starea de provizorat a legilor. Datorită acestui fapt, de foarte multe ori, reformele inițiate se dovedesc a nu fi serioase, ceea ce duce la reluarea lor într-o altă procedură de urgență, creându-se impresia că totul este realizat sub influența anumitor grupuri de interese. Se dă naștere în felul acesta la o supraproducție legislativă care poate conduce la o reglementare excesivă și ca reacție a sistemului social la o neregularitate generalizată.

Nu trebuie înțeles că suntem împotriva situațiilor de urgență mai ales într-o societate ca a noastră în care urgența nu este impusă numai de factorii interni, ci și de factorii externi puternici la care trebuie să ne aliniem. Se poate afirma, fără a greși, că la noi urgența capătă conotații dramatice. Cu toate acestea starea de urgență nu trebuie să încalce regulile democrației. De aceea, trebuie găsit un just echilibru între tranzitoriu și permanent care să-și pună amprenta pe o dezvoltare echilibrată a societății în ansamblu său.

Într-o lucrare numită *Spațiu-timp și câmpul relativității juridice*, Nikolaos Intzessiloglon susține că "dreptul constituie unul din vectorii privilegiați de proiectivitate jurisdicțională în sânul societății contemporane. Dar antrenându-se prea tare pe calea legislativă, sistemul juridic riscă să producă mai multă dezordine decât ordine în sânul unui mediu social calificat printr-un înalt grad de complexitate și să producă deci *incertitudine, imprevizibilitate și impredictibilitate*"⁹.

O astfel de stare a dreptului poate conduce la dezinstituirea societății, la o diluare a temeiurilor ei profunde. Este vorba de "un drept instabil, factual, pragmatic, inspirat de experți și tras în toate direcțiile de grupuri rivale de presiune, și care poate fi cu dificultate deschis instituționalizării legăturilor sociale. Substanța regulilor care se abordează acum confirmă că, adeseori, se trece de la statut la contract și uneori de la contractul însuși la raporturi sociale eliberate, total sau parțial, de mediația juridică"¹⁰.

Trecând, foarte sumar, în revistă aceste câteva implicații ale accelerării timpului juridic nu putem să nu încadrăm criza dreptului în sfera mai largă a crizei socialului. Evoluția istorică se înscrie pe o cale în care "înstrăinarea" omului, atât de bine surprinsă de gânditorii secolului XVIII și XIX se transformă într-o criză a structurilor. Evoluția este încărcată de semnificații și nu putem depista încă influența pe termen lung a societății umane. Este clar însă că omul s-a înstrăinat în structuri și tot el încearcă să le destructureze pentru a se regăsi pe sine. Ca orice întreprindere umană nouă și aceasta, de o amploare nemaîntâlnită, va avea sacrificării ei. Important este că omul să iese curat și nevătămat, până la urmă, din această experiență. Să fie destructurarea echivalentă cu un act imoral? Este greu de susținut, până la capăt, un astfel de punct de vedere.

II. ACCELERAREA JUSTIȚIEI PENALE

Accelerarea timpului în dreptul penal este una din problemele cele mai importante, pentru că dreptul penal este apărătorul tuturor drepturilor. Pe de altă parte, acest domeniu al

⁹ Nikolaos Intzessiloglon, *Espace-temps et champs de relativité juridiques*, în vol. *Temps et droit. Le droit a-t-il pour vocation de durer?*, Bruylant, Bruxelles, 1998, p. 287.

¹⁰ François Ost, op. cit., p. 295.

dreptului trebuie tratat cu mare atenție pentru că efectele sale pot fi, în mare măsură, imprevizibile. Există riscul superpenalizării care se observă și la noi după 1989. Codul penal a suferit modificări dramatice fiind înăsprite anumite pedepse și fiind incriminate foarte multe fapte care se consideră a avea natura unei infracțiuni. În dreptul penal, s-a recurs în ultima perioadă, în plan internațional, la înlocuirea modelării comportamentului și reabilitării condamnatului în favoarea unei concepții care are în vedere gestiunea riscului infracțional. În acest sens contează mult mai mult actele de procedură decât realitatea faptei comise. Având în vedere aceste două considerente în Franța se vorbește de "Republica penalizată", iar în Statele Unite s-a trecut de la "Statul caritabil" la "Statul penal". Gestiunea riscului infracțional presupune însă o relaxare a normelor juridice, mergându-se în unele situații până la estomparea efectului lor.

Datorită acestui fapt, omul zilelor noastre (colectivitățile de astăzi) este pus în situația de a asista la o creștere alarmantă a fenomenului infracțional. Cazurile prezentate în presă și la televiziune sunt de natură să creeze un adevărat șoc în societate datorită cruzimii lor. Se vorbește tot mai mult de trafic de carne vie, de flagelul drogurilor, de inceste, minori asasinați după ce au fost supuși unor perversiuni sexuale etc. Într-o astfel de încărcătură emoțională societatea solicită revenirea la o represiune din ce în ce mai dură. Oamenii nu se mai simt în siguranță și atunci apelul la dreptul penal rămâne ultima expresie a păstrării echilibrului social "singura sursă de sens într-o lume ale cărei repere mobile și cadre flotante creează îngrijorare și suscită răul ...". Legea penală este singura modalitate prin care se asigură, cât de cât, securitatea pierdută. În felul acesta "tribunalele corecționale sunt erijate în locul ultim în care morala socială poate să se exprime, în care copiii puși pe picior de egalitate cu maturii pot reclama actul justiției"¹¹.

Speculându-se o astfel de situație, există însă riscul suprapenalizării societății, exprimată peste tot în lume, prin multiplicarea incriminărilor, restricția regimurilor eliberării condiționale, supravegherea electronică la domiciliu, restricția libertății de mișcare etc. Prin multiplicarea modalităților de control, regimul penal se extinde și represiunea devine mai dură. Se poate susține că repenalizarea vieții sociale este cerută de societatea însăși, ceea ce este real, dar într-un anumit sens se forțează limitele sociale până la momentul insuportabilului, ceea ce înglobează multe riscuri.

Înlocuirea acțiunilor preventive cu măsuri securitare imediate are drept consecință depolitizarea societății, înseamnă a da curs unor măsuri urgente, de conjunctură, fără a avea în vedere o reformă de durată și profundă a socialului. Această urgență în soluționarea cazurilor penale care este în favoarea victimelor poate lipsi de apărare pe cei presupuși a fi vinovați de săvârșirea unor infracțiuni. În practică se întâlnesc adesea cazuri în care au fost condamnați oameni nevinovați. Soluționarea cazurilor infracționale în regim de urgență devine o constantă a zilelor noastre. De aceea se pune, pe bună dreptate, întrebarea dacă legea penală are un caracter permanent sau temporar, adică doar experimental. Ne putem astfel întreba asupra efectelor durabile sau instantanee ale unei intervenții judiciare. Cu alte cuvinte, condamnarea penală are ca urmare efecte preventive, durabile sau ea are efecte doar reparatorii și de securitate imediate?

În opinia lui Michel von de Kerchove, interogațiile de mai sus se situează în *aval* de intervenția juridică. Când vorbin însă de cauzele sau fundamentele intervenției juridice, interogația se pune cu privire la justificarea unei astfel de intervenții; ea se situează deci în

¹¹ Ibidem, p. 297.

amonte în raport cu intervenția juridică. "În aceste două perspective, problema raporturilor între drept și durată se pune în mod evident în termeni diferiți. Problema este de a ști dacă dreptul are vocația de a interveni de manieră imediată în raport cu apariția situației care explică sau justifică intervenția sau dacă, din contră, are vocația de a nu interveni decât după curgerea unui timp mai mult sau mai puțin lung"¹².

Această relație între drept și durată care rezultă din acest citat este de mare actualitate și ea vizează atât intervenția legislativă, cât și intervenția juridică. În ambele domenii se vizează astfel problema celerității și cea a lentorii intervenției în raport cu activitatea infracțională săvârșită: "durata, de o parte, vizând în același timp curgerea unui timp mai mult sau mai puțin lung al non intervenției după săvârșirea infracțiunii și derularea actelor succesive a căror realizare este mai mult sau mai puțin lungă; instaneitatea, pe de altă parte, cunoscută în același timp ca faptul de a se produce într-o clipă, adică imediat după comiterea infracțiunii"¹³.

În favoarea celerității activității penale există numeroase tentative internaționale printre care se pot invoca: colochiul organizat sub egida Consiliului Europei din 1989 cu privire la "lentoarea în sistemul justiției penale" și în 1996 cu privire la "lentoarea procedurilor civile și penale și maniera de a o combate" și colochiul organizat la Siracuză de Asociația Internațională de Drept Penal cu privire la "celeritatea procedurii penale". Aceste colochii au avut drept ecou accelerarea procedurilor penale în multe țări. Și-a făcut astfel apariția noțiunea de tratament în «timp real» a faptelor penale. În cele ce urmează vom evidenția câteva din virtuțile lentorii și ale celerității în procesul penal urmând ideile expuse de Kerchove în lucrarea citată¹⁴.

Încă din antichitate au existat opinii conform cărora în domeniul dreptului penal este nevoie de durată în soluționarea cauzelor penale. Nu trebuie ca prin acest mod de a privi lucrurile să se considere că suntem de acord cu lenea judiciară. Trebuie însă evidențiate câteva virtuți ale lentorii, în exercițiul justiției penale, pe care de multe ori suntem tentați să le neglijăm.

În antichitate, conform unei tradiții reprezentate de Solon și Pindar și pusă în evidență mai cu seamă de Eschil, se sublinia că timpul justiției divine era "instrumentul utilizat de zei pentru a-și impune dreptatea". Justiția divină, în opinia lui Eschil nu se realizează niciodată "pe loc", ci "mai târziu". Zeii nu se răzbună niciodată instantaneu, ci întotdeauna cu o anumită întârziere. El încearcă să justifice aceste termene punând în lumină mai multe considerente:

1. Scurgerea unui anumit timp între infracțiune și condamnare nu este un factor negativ, ci, din contră, justiția se realizează cu atât mai bine cu cât așteptarea este mai mare. Așa cum afirma Romilly, "timpul, care permite înflorirea justiției, devine deci o forță creatoare și pozitivă. El îi aduce ființei pedeapsa pe care o cereau greșelile trecute".

2. Scurgerea unui anumit timp este legată de o concepție parțial preventivă a pedepsei, conform căreia, teama de pedeapsă are același efect ca și aplicarea sa.

3. Al treilea considerent vizează o anumită "serenitate" pe care o presupune scurgerea timpului și faptul că "odată cu timpul, oamenii pot deveni mai răbdători și mai indulgenți".

¹² Michel von de Kerchove, *Accélération de la justice penale*, în vol. *Temps et droit. Le droit a-t-il pour vocation de durer?*, Bruylant, Bruxelles, 1998, p. 368.

¹³ *Ibidem*

¹⁴ Vezi lucrarea citată p. 369-378.

În concepția lui Plutarh "oportunitatea pedepsei este cea care contează ... nu rapiditatea și promptitudinea sa". Plutarh afirmă că ispășirea crimei nu începe odată cu condamnarea autorului său, ci cu realizarea crimei însăși pentru că "din clipa greșelii sale ... omul descoperă atunci conștiința crimei sale atașate de el și se apucă să o ispășească". Plutarh în favoarea lentorii exercițiului justiției penale arătând că durata ne permite să ne "eliberăm de brutalitate și de violență în activitatea noastră justițiară", "să nu pedepsim niciodată în plină mânie", și "să nu ne aruncăm niciodată asupra ofensatorilor noștri pentru a ne plăti foamea și setea noastră de răzbunare".

Și în epoca modernă au fost puse în evidență meritele lentorii în exercițiul justiției penale. Astfel Montesquieu afirma că "corpurile de legi nu se supun niciodată mai bine decât atunci când merg cu pași tardivi" și că "lungimile justiției sunt prețul pe care fiecare cetățean îl dă pentru libertatea sa". El susține că "în statele moderne, unde capul celui mai neînsemnat cetățean este considerabil, nu i se ia onoarea și bunurile decât după o îndelungă examinare, nu-l privăm de viață ... decât lăsându-i toate mijloacele posibile de a și-o apăra".

În zilele noastre François Ost susține că "procedura este tocmai instituționalizarea prudenței, instaurarea unei suspendări, timpul de reflexie și că ea "i acordă șansele sale îndoielii". R. Debray asociază rolul civilizator al dreptului și democrației cu faptul că funcționează ca "mașini care să încetinească timpul de răspuns, să răcească elanurile și tulburările", în timp ce J. Pradel afirmă că "orice proces penal trebuie să se etaleze pe o anumită durată" și că "munca de decantare a probelor cere timp pentru ca adevărul să se degaje și pentru ca să fie receptate drepturile apărării și ale libertății", precipitarea în procedură având un efect urât.

Acestea ar fi, în mod sumar expuse, virtuțile lentorii în exercițiul justiției penale și ele au drept corolar acordarea unui răgaz între comiterea infracțiunii și condamnare pentru a se descoperi adevărul și a se respecta dreptul la libertate a ființei umane.

În zilele noastre însă, caracterizate de urgență și instantaneitate, celeritatea își etalează, la rândul său, virtuțile în materie de justiție penală. Adepți ai celerității au existat încă din antichitate, acest principiu fiind preluat în secolul XVIII de către justiția penală clasică. Începând cu această perioadă conceperea pedepsei unește principiul *utilității* cu principiul *asociației de idei* "utilitatea pedepsei constând în funcția sa de prevenție a infracțiunilor, eficacitatea acesteia fiind tributară faptului că reprezentarea pedepsei se asociază, în mintea fiecăruia, cu reprezentarea delictului corespondent". "Promtitudinea pedepsei" devine corolar al celor două principii expuse mai sus.

În opinia lui Beccaria "cu cât timpul care se scurge între pedeapsă și fapta rea este scurt, cu atât mai mult asocierea dintre aceste două idei: Delict și Pedeapsă, este mai puternică și mai durabilă în spiritul fiecărui om, în așa fel încât, insensibil, se ajunge a le considera una drept cauză, cealaltă drept fapt necesar și ineluctabil". Consecința este că "este deci extrem de important că delictul urmează îndeaproape pedeapsa dacă se dorește ca, în spiritul grosier al omului de rând, tabloul seducător al avantajelor unui delict să fie imediat contrabalansat de asocierea cu ideea de pedeapsă".

Sevron susține, la rândul său, că "trebuie ca aceste două idei să fie atât de intim legate, încât să se succedă fără interval, și planul crimei să nu se prezinte mai devreme decât teroarea pedepsei ... trebuie, într-un cuvânt, ca cetățenii să vadă întotdeauna crima mai degrabă pedepsită decât comisă".

După J. Pradel celeritatea este justificată de patru considerații importante:

1. "interesul opiniei publice care cere o pedeapsă rapidă, mai ales pentru infracțiunile cele mai grave";
2. "interesul unei bune obțineri a probelor";
3. protejarea "interesului justițiabililor, pe de o parte, "pe cel al victimelor a căror despăgubire trebuie grăbită, pe de altă parte, pe cel al delicvenților căci probele de disculpare sunt, ca toate probele, mai greu de obținut după un oarecare timp";
4. voința de a evita ca o eventuală condamnare penală să nu-și piardă utilitatea și sensul.

Toate aceste considerente pledează pentru tratarea "în direct" sau "în timp real" a pedepselor penale. "Noțiunea de tratare «în direct», opusă «tratări amânate», pare evident inspirată de modul de «tratare a actualității de către anumite media» în care «informația-clip tinde uneori să înlocuiască analiza în profitul spectacolului» și în care «jurnalul se exprimă la prezent», fiind «întotdeauna *live*, în direct, *on the spot*». Ca și în producțiile televizate, acest tip de tratament constă în « a aboli durata făcând să survină evenimentul unui *direct* (live, coverage) fără viitor și fără trecut ... fără durată, societate intens prezentă ici și colo, altfel spus *teleprezentă în lumea întreagă*». Noțiunea de tratament «în timp real» inspirată și ea de modurile mai performante de tratare a informației, sugerează, mai mult, se pare, posibilitatea de a răspunde în *permanență* în termenul cel mai rapid evoluției proceselor controlate"¹⁵.

Transpunerea modalităților metaforice a noțiunilor de mai sus în tratarea proceselor penale constituie un avatar al apărării celerității în exercitarea justiției penale. Din cele expuse aici rezultă că temporalitatea în justiția penală este un concept complex și că durata trebuie îmbinată cu celeritatea de așa manieră încât conceptul de dreptate să fie cu adevărat redescoperit. Nu este rezonabilă nici durata fără limite și nici instaneitatea în procesul penal, ci o corectă dozare între durată și celeritatea impusă de accelerarea timpului social. Acest lucru presupune o dialecticitate corespunzătoare între durată și celeritate în care, se știe, termenii în contradicție nu se exclud, ci se presupune reciproc, adică sunt complementari.

¹⁵ Michel van de Kerhove, op. cit., p. 377.